

Kiezen voor biologische landbouw

Een blik op vier bioprojecten gesteund door het Trade for Development Centre

Een training rond biologische landbouw in Noord-Vietnam © Ecolink

Om de landbouw duurzamer te maken pleiten steeds meer wetenschappers voor biologische landbouw. Het Trade for Development Centre (TDC) geeft financiële steun aan een tiental projecten die hier resoluut voor kiezen. We pikken er vier uit: twee jonge organisaties en twee nationale koepels met een lange staat van verdienste. We starten in Tanzania en gaan via Vietnam en Bolivia naar Uganda.

Bio en gecertificeerd

De voorbije eeuw is de landbouw heel snel geëvolueerd tot een industrieel productiesysteem van voedsel, met massaal veel chemische input maar een dramatische score op vlak van duurzaamheid. Tijdens die zogenaamde 'groene' revolutie werd de biolandbouw lange tijd weggelachen als een relict uit grootmoeders tijd. Vandaag groeit het besef dat bio een belangrijke rol kan spelen bij een aantal cruciale vraagstukken zoals bodemdegradatie, tekort aan water of klimaatopwarming. Ook andere vooroordelen zoals haar lage productiviteit worden steeds beter weerlegd.

IFOAM, de internationale koepel van biolandbouworganisaties (International Federation of Organic Agriculture Movements), stelt het zo: "Industriële landbouw gaat niet over het voeden van de wereld maar om het maximaliseren van winsten. Daarom moeten we familiale landbouwers, nog steeds verantwoordelijk voor meer dan de helft van de globale voedselproductie, beschermen en kiezen voor biologische landbouw."

Vaak wordt de term 'biologisch' verengd tot 'gecertificeerd biologisch'. Begin jaren 90 creëerde Europa inderdaad een wettelijk kader voor de biolandbouw. Vandaag staat de teller op 82 landen met beschermde certificeringssystemen en consumentenlabels.

Die regelgeving concentreert zich uitsluitend op ecologische criteria, maar binnen het grootste deel van de biobeweging gaat ook veel aandacht naar sociale en economische duurzaamheid. Voor IFOAM is iedereen die teelt volgens haar vier principes (gezondheid, ecologie, rechtvaardigheid en zorg) een bioboer. Maar wie produceert voor de markt – of het nu de binnenlandse markt is of een exportmarkt – is meestal gebaat bij het wettelijke label. Voor vele landbouworganisaties in het Zuiden is dit echter geen evidente stap. Door een gebrek aan technische kennis of financiële middelen is de drempel vaak hoog. Een flinke duw in de rug komt dan goed van pas.

Halte 1: Tanzania

Een mooi voorbeeld is **KIWATA (Kikundi cha Wakulima wa Tangawizi)**, een associatie van zo'n 300 boeren in het zuidoosten van Tanzania, met als *cashcrops* gember en rode bonen. Alleen zou de groep de overstap naar een volledig biologische teelt moeilijk kunnen maken, maar met de hulp van de ngo Rucodia, de Tanzaniaanse koepelorganisatie TOAM (Tanzanian Organic Agriculture Movement) en de financiële steun van TDC zijn ze op de goede weg.

Het traject startte enkele jaren geleden, toen elk dorp één persoon aanduidde om een training rond biologische teelttechnieken te volgen. Die kon dan later de opgedane kennis doorgeven aan zijn dorpsgenoten. Op proefvelden werd de theoretische kennis uitgetest onder begeleiding van medewerkers van Rucodia. De lage prijzen in 2012 vertraagden het proces, maar in 2013 zorgde de sterk verbeterde kwaliteit voor grote interesse bij de handelaars. De productiviteit steeg met 20% en de prijs die de boeren voor hun gember kregen verviervoudigde op een half jaar tijd.

Een lid van de associatie KIWATA toont zijn gemberoogst © KIWATA

Stap voor stap

Daarmee lijkt KIWATA vertrokken, maar de weg is nog lang. De organisatie kampt met de gekende problemen van een groeiende boerenorganisatie: te zwakke structuren, te beperkte middelen om oogsten te transporteren en op te slaan, leden die nog te weinig loyaal zijn aan de organisatie en rechtstreeks verkopen, enz... "Toch wordt hard gewerkt aan de volgende stappen", vertelt Joseph Mhagama van Rucodia. "Er zijn klanten langs geweest die interesse hadden in een maandelijkse grote afname van gember. Momenteel kunnen de boeren van KIWATA die volumes nog niet aan, maar met de verlenging van het TDC-project kunnen we meer boeren mobiliseren, meer trainingen geven en oplossingen zoeken voor de logistieke problemen." Daarnaast wil KIWATA ook het biocertificeringsproces voor gember en rode bonen afronden waardoor die als biologisch op de lokale markt kunnen verkocht worden.

Halte 2: Vietnam

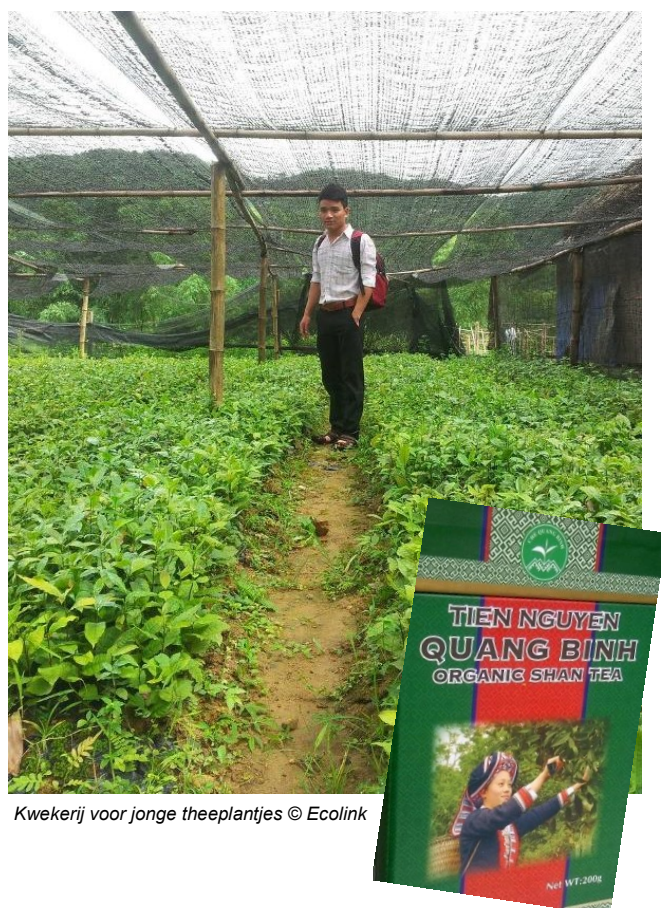
Voor een tweede voorbeeld trekken we naar Zuid-Oost-Azië. Vietnam kwam het voorbije decennium zelden in de media, maar net als China werd het land geconfronteerd met grote voedselschandalen. Steeds meer consumenten zijn zich bewust van de negatieve

effecten van het massale gebruik van pesticiden in de landbouw. In die context werd in 2004 **Ecolink (Vietnam Ecological Linkage Company)** opgericht, een dochteronderneming van het bedrijf Hiep Thanh. Sindsdien is Ecolink een echte pionier in de zoektocht naar handelsmodellen voor biologische productie. In 2011 besliste TDC om in de gemeente Tien Nguyen een project te steunen en in 2014 werd dat uitgebreid naar vijf andere regio's in de Noord-Vietnamese hooglanden.

Biopionier met ambities

Ecolink bewijst met deze projecten dat het een langetermijnvisie heeft. Die start bij de boeren, vooral in afgelegen gebieden waar hoofdzakelijk etnische minderheden wonen. De armoede is er groot, maar het gebruik van pesticiden is er minder massaal dan elders. Door om te schakelen naar een volledig biologische teelt, een biocertificatie te behalen en aansluiting te zoeken met de internationale bio- en fairtrademarkt wil men ook kansen creëren om in eigen land ongeruste consumenten te bereiken met veilige, biologische producten.

In Tien Nguyen werden met de financiële steun van TDC honderden theeboeren samengebracht. Dat leidde tot de oprichting van een coöperatie en een hele reeks cursussen en trainingen in de *farmer fieldschool*. Behalve de lokale theevariëteit (Shan thee) ging ook steeds meer aandacht naar het planten van gember tussen de theestruiken. Er kwam een kwekerij voor jonge plantjes en een installatie voor het drogen en verwerken van de theeblaadjes. Al dat werk leverde de coöperatie in de loop van 2014 zowel een bio- als een fairtradecertificatie op voor thee en gember, terwijl Ecolink voor de eerste contracten met Europese afnemers zorgde. Ook de lokale overheden zijn helemaal mee in het bioverhaal.

Kwekerij voor jonge theeplantjes © Ecolink

Beweging maken

Ecolink hoopt in de andere regio's eenzelfde proces te doorlopen met drie theecoöperaties en één koffiecoöperatie. Dit moet leiden tot een constantere beschikbaarheid van meer en betere bioproducten, en voor de boeren tot betere prijzen en kansen op ontwikkeling voor hun gemeenschappen. Naast de internationale klantencontacten wordt ook hard gewerkt aan een doorbraak op de nationale markt. Ecolink stond mee aan de wieg van de Vietnamese koepelorganisatie voor biologische landbouw – waar het voorbeeld van Tien Nguyen als een *showcase* geldt – en van de eerste Vietnamese biocertificeerder (Mekong Cert).

Tegelijk wordt werk gemaakt van een trainingscentrum voor biolandbouw (An Phu Farm) en een Ecomarkt in Hanoi. “Het gebeurt allemaal nog op bescheiden schaal met heel beperkte middelen en vechtend tegen de bureaucratie en de onbekendheid bij de Vietnamese consument”, zegt Than Dy Ngu, directeur van Ecolink. “Maar we proberen een beweging te vormen met iedereen die rond biologische landbouw bezig is.”

Halte 3: Bolivia

In Zuid-Amerika trekken we naar een land dat een heel eind verder staat. De oprichting van **AOPEB (Asociación de Organizaciones de Productores Ecológicos)** dateert van 1991. Vandaag overkoepelt deze Boliviaanse organisatie meer dan 60 producentengroepen in 9 departementen. Haar jarenlang lobbywerk heeft heel wat vruchten afgeworpen.

In 1996 ging BOLICERT van start, waardoor biocertificatie voor export heel wat goedkoper werd. In 2006 is de biologische landbouw wettelijk erkend en zes jaar later creëert de overheid een wettelijk kader voor een Participatief Garantiesysteem (PGS). Dit is een vorm van biocertificering waarbij boeren binnen een producentengroep elkaar controleren. Lokale leden van de organisatie worden opgeleid tot ‘evaluators’ die de controles uitvoeren en alle gegevens documenteren, waarna een jaarlijkse controle door een onafhankelijk controle-organisme volstaat. PGS is erkend door IFOAM en maakt het mogelijk voor kleine producentengroepen om hun producten als biologisch op de binnenlandse markt te brengen.

AOPEB aan het werk om biolandbouw te promoten © AOPEB

Vervolgproject

De voorbije jaren heeft TDC de opstart van zo'n PGS gesteund in vijf gemeenten verspreid over het land. Met resultaat: begin 2014 waren 108 evaluatoren aan het werk gezet en hadden 942 families hun certificaat in handen.

“Certificering is maar een eerste stap”, geeft Adolfo Valdez Laguna, directeur van AOPEB toe. “Nu moet er gevochten worden voor een plek in de markt en dat bleek de afgelopen jaren allesbehalve evident. Momenteel mikken we voluit op de korte keten, vooral via lokale biomarkten. Een andere opportuniteit zijn schoolontbijten. De Boliviaanse overheid wil kinderen op school een gezonde maaltijd bieden en producentengroepen onderhandelen met de lokale overheden welke producten ze hiervoor kunnen aanbieden. Dit zijn belangrijke experimenten die we alle kansen willen geven.”

Halte 4: Uganda

Volgens de recentste IFOAM-cijfers op basis van de situatie in 2013 is Uganda met 231.000 ha Afrikaans koploper wat betreft biologisch gecertificeerd landbouwareaal. Het land wordt in internationale rapporten over biolandbouw heel vaak als een succesverhaal beschreven.

De verklaring moet gezocht worden bij een sterke boerenbeweging die sinds de jaren 90 ook veel steun krijgt van de overheid. Dit leidde in 2001 tot de oprichting van de koepel **NOGAMU (National Organic Agricultural Movement of Uganda)** en in 2004 tot een nationaal certificeringsprogramma en een nationaal certificeringsagentschap (UgoCert). Met de steun van UNEP en UNCTAD coördineerde IFOAM het OSEA-project (Organic Standards in East Africa) dat resulteerde in een Oost-Afrikaanse label voor biolandbouw (East African Organic Mark-EAOM ofwel Kilimohai Mark). Certificering is ook hier mogelijk via een PGS-systeem.

Ook op andere vlakken is Uganda koploper: uit onderzoek bleek dat 83% van de bevolking weet wat een biologisch product is en dat 29% het EAOM-label kent. Toch is het ook voor NOGAMU vechten om afzetkanalen te vinden. Dat kan gaan van ‘dorpsbiowinkeltjes’ en lokale markten tot warenhuizen en scholen. In Kabalagala, een wijk van Kampala, heeft de organisatie sinds 2006 een eigen *organic shop* en recent werd een Organic Trade Point (OTP) opgestart, een online service met marktinformatie zowel voor boeren, handelaars als export- en importorganisaties.

Veldwerk

Ook aan de basis blijft er veel werk te doen. Daarom keurde TDC in 2010 een driejarig project goed om drie boerenassociaties in drie regio's van Noord- en Oost-Uganda te steunen in de omschakeling naar bioteelt, bij het certificatieproces en bij het linken met groothandelaars.

Na afloop evalueerde NOGAMU het project als volgt: “Er was een overweldigende reactie van de boeren. In totaal werden 8700 boeren geregistreerd bij hun associaties, veel meer dan gepland. Bovendien vonden hun mango's, sesam, koffie en pikante pepers vlot de weg naar biogroothandelaars. De remmende factor was de beperkte kennis en het gebrek aan middelen voor prefinanciering van de oogst.”

Om die problemen het hoofd te bieden diende NOGAMU bij TDC een vervolgproject in. Doel is om dezelfde groepen doelgerichte trainingen te geven rond beheer en logistieke planning, zodat ze oplossingen vinden en meer boeren kunnen aansluiten. Belangrijk zijn ook een aantal initiatieven om de boeren meer toegevoegde waarde te bezorgen, zoals het drogen en verwerken van vruchten en groenten.

Tenslotte wil men de associaties ook sterker maken om de gevolgen van de klimaatopwarming op te vangen. Uganda heeft in hoge mate te kampen met opschuivende seizoenen, langere periodes van droogte en onregelmatige regenval. Daarom zijn aangepaste teeltpraktijken en de bescherming van de natuurlijke hulpbronnen levensbelangrijk.

Voor TDC zijn eerlijke en duurzame handel krachtige wapens in de strijd tegen armoede en voor duurzame ontwikkeling. Deze vier uiteenlopende verhalen bewijzen dat. Bovendien tonen ze aan dat de overschakeling op bioteelt geen louter exportverhaal hoeft te zijn, zoals vaak gedacht. Ook in het Zuiden groeit het bewustzijn rond de kwaliteit van voedsel en leveren organisaties als KIWATA, Ecolink, AOPEB en NOGAMU grote inspanningen om de eigen binnenlandse markt open te breken voor bioproducten.

Mangoboeren uit het Ugandese district Namutumba overleggen met stafleden van Nogamu © Nogamu

BTC TRADE FOR DEVELOPMENT

WWW.BEFAIR.BE

**DE BELGISCHE
ONTWIKKELINGSSAMENWERKING .be**

2015 Europees Jaar voor ontwikkeling

Bronnen:

Projectaanvragen, evaluaties en rapporten bij het Trade for Development Centre.

Eindelijk aandacht voor ecologische landbouw?, Jo Dalemans, april 2015, artikel gepubliceerd op www.mo.be.

IFOAM, Annual Report 2014, www.ifoam.bio.

KIWATA: www.rucodia.org/index.php/ginger-and-beans-madaba.

ECOLINK: www.ecolink.com.vn.

AOPEB: www.aopeb.org.

NOGAMU: www.nogamu.org.ug.

OSEA: www.ifoam.org/en/osea-ii-project (met een link naar de studies *Consumer Survey of Attitudes and Preferences Towards Organic Products in East Africa*, IFOAM, juli 2013 en *Impacts associated with the Uptake of Organic Agriculture in East Africa*, IFOAM)